

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2024/53

Karar Sayısı : 2025/73

Karar Tarihi : 6/3/2025

R.G.Tarih-Sayı : 26/6/2025-32938

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Antalya 4. Asliye Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 18/2/1965 tarihli ve 538 sayılı Kanun'un 49. maddesiyle değiştirilen 89. maddesinin 17/7/2003 tarihli ve 4949 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen üçüncü fıkrasının altıncı cümlesinin Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Üçüncü kişi tarafından açılan menfi tespit davasında itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un 89. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı ilgili kısmı şöyledir:

“2 – Alacaklar ve üçüncü şahıs elinde haczedilen mallar hakkında:

Madde 89 – (Değişik: 18/2/1965-538/49 md.)

Hamiline ait olmıyan veya cirosu kabil bir senetle müstenit bulunmıyan alacak veya sair bir talep hakkı veya borçlunun üçüncü şahıs elindeki taşınır bir malı haczedilirse icra memuru; borçlu olan hakiki veya hükmi şahsa bundan böyle borcunu ancak icra dairesine ödiyebileceğini ve takip borçlusuna yapılan ödemenin muteber olmadığını veya malı elinde bulunduran üçüncü şahsa bundan böyle taşınır malı ancak icra dairesine teslim edebileceğini, malı takip borçlusuna vermemesini, aksi takdirde malın bedelini icra dairesine ödemek zorunda kalacağını bildirir (Haciz ihbarnamesi). Bu haciz ihbarnamesinde, ayrıca 2, 3 ve 4 üncü fıkra hükümleri de üçüncü şahsa bildirilir.

Üçüncü şahıs; borcu olmadığı veya malın yedinde bulunmadığı veya haciz ihbarnamesinin tebliğinden önce borç ödenmiş veya mal istihlak edilmiş veya kusuru olmaksızın telef olmuş veya malın borçluya ait olmadığı veya malın kendisine rehnedilmiş olduğu veya alacak borçluya veya emrettiği yere verilmiş olduğu gibi bir iddiada ise, keyfiyeti, haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde icra dairesine yazılı veya sözlü olarak bildirmeye mecburdur.

(Değişik üçüncü fıkra: 17/7/2003-4949/22 md.) Üçüncü şahıs, haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde itiraz etmezse, mal yedinde veya borç zimmetinde sayılır ve kendisine gönderilen haciz ihbarnamesine süresinde itiraz etmediği, bu nedenle de malın yedinde veya borcun zimmetinde sayıldığı ikinci bir ihbarname ile bildirilir. Bu ikinci ihbarnamede ayrıca, üçüncü şahsın ihbarnamenin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde ikinci fıkrada belirtilen sebeplerle itirazda bulunması, itirazda bulunmadığı takdirde zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemesi veya yedinde sayılan malı icra dairesine teslim etmesi istenir. İkinci ihbarnameye süresi içinde itiraz etmeyen ve zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemeyen veya yedinde sayılan malı icra dairesine teslim etmeyen üçüncü şahsa onbeş gün içinde parayı icra dairesine ödemesi veya yedinde sayılan malı teslim etmesi yahut bu süre içinde menfi tespit davası açması, aksi takdirde zimmetinde sayılan borcu ödemeye veya yedinde sayılan malı teslim

zorlanacağı bildirilir. Bu bildirim alan üçüncü şahıs, icra takibinin yapıldığı veya yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde süresi içinde menfi tespit davası açtığına dair belgeyi bildirim yapıldığı tarihten itibaren yirmi gün içinde ilgili icra dairesine teslim ettiği takdirde, hakkında yürütülen cebri icra işlemleri menfi tespit davası sonunda verilen kararın kesinleşmesine kadar durur. Bu süre içinde 106 ncı maddede belirtilen süreler işlemez. **Bu davada üçüncü şahıs, takip borçlusuna borçlu olmadığını veya malın takip borçlusuna ait olmadığını ispat etmeye mecburdur.** Üçüncü şahıs açtığı bu davayı kaybederse, mahkemece, dava konusu şeyin yüzde yirmisinden aşağı olmamak üzere bir tazminata mahkûm edilir. Bu fıkra göre açılacak menfi tespit davaları maktu harca tabidir.

Üçüncü şahıs, haciz ihbarnamesine müddeti içinde itiraz ederse, alacaklı, üçüncü şahsın verdiği cevabın aksini icra mahkemesinde ispat ederek üçüncü şahsın 338 inci maddenin 1 inci fıkrası hükmüne göre cezalandırılmasını ve ayrıca tazminata mahkûm edilmesini isteyebilir. İcra mahkemesi, tazminat hakkındaki davayı genel hükümlere göre halleder.

Üçüncü şahıs, kusuru olmaksızın bir mani sebebiyle müddeti içinde haciz ihbarnamesine itiraz etmediği takdirde 65 inci madde hükmü uygulanır. (Değişik son cümle: 17/7/2003-4949/22 md.) Her hâlde üçüncü şahıs, borçlu ile kötü niyetli alacaklıya karşı dava açarak ödemek zorunda kaldığı paranın veya teslim ettiği malın iadesini isteyebilir.

...

Üçüncü şahsın beyanı hiçbir harc ve resme tabi değildir.

...”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE VE Yılmaz AKÇİL’in katılımlarıyla 22/2/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Özge ULUKAYA tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 2004 sayılı Kanun’un 88. maddesinin birinci fıkrasında borçlunun kendi elinde bulunan malları dışında borçlunun üçüncü şahısta olan taşınır mal, alacak ve haklarının da icra takibinin kesinleşmesi şartıyla haczedilebileceği düzenlenmiştir.

4. Anılan fıkra haczolunan paraların, banknotların, hamiline ait senetlerin, poliçeler ve sair cirosu kabil senetler ile altın, gümüş ve diğer kıymetli şeylerin icra dairesi tarafından muhafaza edilmesi öngörülmüştür. Buna göre belirtilen para, senet ve kıymetli eşyaların haczi, icra dairesi tarafından bunlara el konması suretiyle gerçekleşmektedir.

5. Söz konusu Kanun'un 89. maddesinde ise alacakların ve üçüncü kişilerin ellerinde bulunan malların haczine ilişkin usul ve esaslara yer verilmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasında hamiline ait olmayan veya ciro su kabil bir senede dayanmayan alacağın, diğer bir talep hakkının veya borçluya ait olan üçüncü kişinin elindeki taşınır bir malın haczedilmesi hâlinde icra dairesi tarafından borcu olan üçüncü kişiye haciz ihbarnamesinin gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir. Haciz ihbarnamesiyle üçüncü kişiye borcunu ancak icra dairesine ödeyebileceği ve takip borçlusuna yapılan ödemenin geçerli olmadığı bildirilmekte; üçüncü kişinin taşınır bir malı elinde bulundurması hâlinde ise haciz ihbarnamesinde taşınır malın ancak icra dairesine teslim edilebileceği, malın takip borçlusuna verilmemesi gerektiği, aksi hâlde malın bedelinin icra dairesine ödemek zorunda kalınacağı da belirtilmektedir.

6. Maddenin ikinci fıkrasına göre haciz ihbarnamesini tebliğ alan üçüncü kişi borçlu olmadığını, malın yedinde bulunmadığını veya haciz ihbarnamesinin tebliğinden önce borcun ödendiğini, malın tüketildiğini, kusuru olmaksızın telef olduğunu, malın borçluya ait olmadığını veya kendisine rehin edildiğini, borçluya ya da emrettiği yere verilmiş olduğunu ve diğer benzer iddiaları ileri sürerek yedi gün içinde icra dairesine yazılı veya sözlü olarak bildirimde bulunabilir.

7. Üçüncü fıkra da haciz ihbarnamesine itiraz edilmemesi üzerine gönderilecek ikinci ve üçüncü ihbarnameler ile üçüncü kişi tarafından açılacak menfi tespit davasına ilişkin hususlar düzenlenmiştir.

8. Anılan fıkranın birinci ve ikinci cümlelerinde haciz ihbarnamesine yedi gün içinde itiraz edilmemesi hâlinde malın üçüncü kişinin elinde veya borcun üçüncü kişinin zimmetinde sayılacağına ilişkin ikinci bir ihbarnamenin gönderileceği, bu ihbarnamede üçüncü kişinin ihbarnamenin tebliğinden itibaren yedi gün içinde ikinci fıkra da belirtilen sebeplerle itirazda bulunabileceği, itirazda bulunmadığı takdirde zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemesi veya elinde sayılan malı icra dairesine teslim etmesi gerektiğine ilişkin hususların yer alacağı belirtilmiştir.

9. Fıkranın üçüncü cümlesinde ikinci ihbarnameye süresi içinde itiraz etmeyen ve zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemeyen veya yedinde sayılan malı icra dairesine teslim etmeyen üçüncü kişiye üçüncü bir ihbarnamenin daha gönderileceği ifade edilmiştir. Üçüncü ihbarnameyle üçüncü kişiye on beş gün içinde parayı icra dairesine ödemesi veya elinde sayılan malı teslim etmesi ya da bu süre içinde menfi tespit davası açması gerektiği, aksi takdirde borcu ödemeye veya elinde sayılan malı teslim zorlanacağı bildirilecektir. Bu itibarla üçüncü kişinin on beş gün içinde menfi tespit davası açmaması hâlinde borcun üçüncü kişinin zimmetinde veya malın elinde sayıldığı kesinleşecek, bu kapsamda üçüncü kişi zimmetinde olduğu kabul edilen borcu veya elinde sayılan malı teslim etmek zorunda kalacaktır.

10. Fıkranın dördüncü cümlesinde üçüncü kişi tarafından menfi tespit davası açılması hâlinde icra sürecinin nasıl ilerleyeceğine ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Buna göre üçüncü kişinin üçüncü ihbarnamede belirtilen bildirim almasından sonra icra takibinin yapıldığı veya yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde on beş günlük süre içinde menfi tespit davası açtığına dair belgeyi bildirim yapıldığı tarihten itibaren yirmi gün içinde ilgili icra dairesine teslim etmesi durumunda üçüncü kişi hakkında yürütülen cebri icra işlemleri menfi tespit davası sonunda verilen kararın kesinleşmesine kadar duracaktır.

11. Fıkranın itiraz konusu altıncı cümlesinde ise üçüncü kişi tarafından açılacak menfi tespit davalarında ispat yükünün taraflardan hangisinin üzerinde olduğu düzenlenerek üçüncü kişinin takip borçlusuna borçlu olmadığını veya malın takip borçlusuna ait olmadığını ispat etmek zorunda olduğu hükme bağlanmıştır.

12. Buna göre alacaklıya karşı menfi tespit davası açan üçüncü kişi; takip borçlusuna borçlu olmadığını, elinde takip borçlusuna ait bir malın bulunmadığını, haciz ihbarnamesinin tebliğinden önce borcunu ödediğini, malın kullanıldığını ya da kusuru olmaksızın telef olduğunu, malın borçluya ait olmadığını veya malın kendisine rehin edildiğini, alacağın borçluya ya da emrettiği yere verildiğini veya benzeri yöndeki iddialarını ispatlamakla yükümlüdür.

B. İtirazın Gerekçesi

13. Başvuru kararında özetle itiraz konusu kuralla birinci ve ikinci haciz ihbarnamelerine itiraz etmeyen üçüncü kişinin borçlu olmadığını ispat edecek araçlara sahip olmadığı hâlde ispat yükünün üçüncü kişi üzerinde bırakıldığı, tarafı olmadığı bir borç ilişkisine dahil edilen üçüncü kişinin yalnızca haciz ihbarnamelerine itiraz etmemesi nedeniyle ispat yükü altında bırakılmasının eşitlik ilkesini ihlal ettiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 142. maddesi yönünden de incelenmiştir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" hükmüne yer verilmiştir. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının yanında, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir.

16. Anayasa'nın 142. maddesinde de "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" hükmüne yer verilmiştir. Buna göre usul kanunlarının Anayasa'ya uygun olmak şartıyla düzenlenmesi hususu kanun koyucunun takdirine bırakılmıştır. Kanun koyucu takdir yetkisini kullanırken Anayasa'daki kurallara, özellikle de hukuk devleti ilkesine ve adil yargılanma hakkına uygun hareket etmelidir (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

17. Bu itibarla kanun koyucu, 2004 sayılı Kanun'un 89. maddesinde düzenlenen menfi tespit davaları hakkında yasama yetkisini kullanırken Anayasa'ya bağlı kalmak kaydıyla usul kurallarının ve ispat usullerinin belirlenmesi konusunda takdir yetkisine sahiptir. Bu bağlamda getirilen usul kurallarının Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının öngördüğü güvencelere aykırılık taşımaması gerekir (AYM, E.2024/130, K.2024/235, 25/12/2024, § 13).

18. Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkeleri de bulunmaktadır (AYM, E.2012/100, K.2013/84, 4/7/2013).

19. Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olan silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının, usul güvenceleri bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (*Yaşasın Aslan* [2. B.], B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

20. Çelişmeli yargılama ilkesi, silahların eşitliği ilkesi ile yakından ilişkili olup bu iki ilke birbirini tamamlar niteliktedir. Çelişmeli yargılama ilkesi, kural olarak bir hukuk ya da ceza

davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir (*Faik Gümüş* [1. B.], B. No: 2012/603, 20/2/2014, § 47). Bu anlamda mahkemece tarafların dinlenilmemesi ya da delillere karşı çıkma imkânının taraflara verilmemesi yargılama faaliyetinin hakkaniyete aykırı hâle gelmesine neden olabilecektir zira çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmesi durumunda davasını savunabilmesi açısından taraflar arasındaki denge bozulacaktır (*Abdullah Özen* [2. B.], B. No: 2013/4424, 6/3/2014, § 21).

21. Ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkesinin güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Bu nedenle yargılama süreçlerinde esas olan tarafların eşit şartlarda yargılamaya katılımının sağlanması, gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olması ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânının kendilerine verilmesidir (*Taylan Özgür Tor* [2. B.], B. No: 2013/2454, 12/3/2015, § 43).

22. İtiraz konusu kuralla borçlunun üçüncü şahısta olan taşınır mal, alacak ve haklarının haczi sonrasında 2004 sayılı Kanun'un 89. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca açılan menfi tespit davasında davacı konumunda olan üçüncü kişinin, takip borçlusuna borçlu olmadığını veya malın takip borçlusuna ait olmadığını ispat etmek zorunda olduğu hükme bağlanarak ispat yükü üçüncü kişi üzerinde bırakılmaktadır.

23. Anılan Kanun'un borçlunun üçüncü kişideki haczedilen alacak, taşınır mal ve diğer haklarına yönelik düzenlemeler içeren 89. maddesinde icra dairesi tarafından üçüncü kişiye gönderilen birinci veya ikinci haciz ihbarnamelerine itiraz etme hakkı tanınmış ve üçüncü kişinin itiraz hakkını kullanması hâlinde ispat yükünün alacaklıya geçtiği kabul edilmiştir. Bu durumda alacaklının üçüncü kişinin itirazının gerçeği yansıtmadığını ileri sürerek icra mahkemesinde dava açması gerekir.

24. Öte yandan anılan maddenin sekizinci fıkrasında haciz ihbarnamesine itiraz etmek isteyen üçüncü kişinin beyanı hiçbir harç ve resme tabi kılınmayarak haciz ihbarnamelerine itiraz usulü kolaylaştırılmış, beşinci fıkrasında ise kusuru olmaksızın süresinde haciz ihbarnamelerine itiraz edemeyen üçüncü kişi için Kanun'un 65. maddesinde yer alan gecikmiş itiraz usulünün işletilebileceği düzenlenerek bir telafi mekanizması öngörülmüş ve üçüncü kişiye gecikmiş itirazda bulunarak borçlu olduğuna yönelik iddiaları reddetme imkânı tanınmıştır.

25. 89. maddenin birinci ve üçüncü fıkralarında yer alan düzenlemeler gereğince takip borçlusu belirtilerek gönderilmesi gereken haciz ihbarnamelerini tebellüğ eden üçüncü kişinin borç iddiasına ilişkin olarak bilgi sahibi olacağı açıktır. Bu çerçevede üçüncü kişi görülen menfi tespit davasında da haciz ihbarnamesinde belirtilen borçluya karşı borcu bulunmadığını ispat edebilecektir.

26. Böylece 89. maddede yer alan düzenlemelerle borçlu duruma düşürülerek borcu olmayan parayı ödemesinin veya malı teslim etmesinin önüne geçilmesi amacıyla üçüncü kişiye birden fazla itiraz hakkının tanındığı, itiraz usulünün kolaylaştırıldığı ve gecikmiş itiraz müessesesine yer verilerek borçlu olduğuna yönelik iddiaları reddetme imkânının getirildiği anlaşılmaktadır. İspat hakkına yönelik herhangi bir sınırlamanın da öngörülmediği dikkate alındığında üçüncü kişinin menfi tespit davasında takip borçlusuna borçlu olmadığını veya malın takip borçlusuna ait olmadığını ispat etmeye mecbur olduğunu düzenleyen kuralın tarafların çatışan menfaat dengesini birinin aleyhine değiştirecek biçimde birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürmediği sonucuna varılmıştır.

27. Bu itibarla borçlu olduğuna yönelik iddiaları reddetme imkânı tanındıktan sonra açılan menfi tespit davasında ispat yükünün üçüncü kişide olduğunu düzenleyen kuralın adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini zedeleyen bir yönü bulunmamaktadır.

28. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 36. ve 142. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 10. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 18/2/1965 tarihli ve 538 sayılı Kanun'un 49. maddesiyle değiştirilen 89. maddesinin 17/7/2003 tarihli ve 4949 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen üçüncü fıkrasının altıncı cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 6/3/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI